

המוטל ברייסק

אם במהלך השינה, או ביקיצה לתוכו, הם לגבי דידה כמו "להקבר תיים באדמה". מוטיב האור בשירי המוטל ברייסק הוזכר לי, משום-מה, את שיר המוטל בספר שיריו הוותיק של אורי ברנשטיין (הוצאת "יוכני", שנת 1962) "באותו החדר, באותו האור", שבו הוא מתוודה על כך שבהיותו בתוך שני אלה "אינני יכול לחזור/ אל מה שהתרחש פעם לעצמי...".

אם התייחסנו עד כה אל הכמיהה לחופש ולאור, הבה נבחן אם מוצדק גם החלק השני של כותרת הרשימה - הגעגועים לאהבת-נעורים. ובכן, כאן יש להסתייג מכך ולהודות, כי בלוויית געגועים אלה ישנה גם מידה רבה של ביקורתיות כלפי מושאי האהבה. כך, למשל, ב"שני שירי נערה" (עמ' 34) - מתוודה הנערה כבר בבית הפותח של השיר הראשון: "מלאתי..." "בשבע לשונות דברתי אהבה", והיא מסיימת את השיר השני: "מלאתי אהבה, ולא אדע למי". וב"שיר אהבה" (עמ' 31) בבית השני היא מודיעה: "אשים כף פרח, גבר מציחוק/ שאין לו מה להציע/...". ובכן, מוטיב האהבה אצל המשוררת מלווה תמיד בנימה ביקורתית, שלפעמים היא גם נוקבת למדי, על המקבלים את אהבתה - על הגברים. כך גם מתבטא הדבר ב"שני שירי נערה" הנ"ל, כאשר היא מצהירה (בשיר הראשון של הנערה): "עם כל

תלוי בדבר אחר ומשתנה לפיו וכך, למשל, שיעור הלחץ של הגו הוא תלות, או פונקציה, של נפח הכלי שבו הגו נתון.

דבר שני שאנו מגלים בשיר זה, הוא הקשר עם אגדות המיתולוגיה היוונית. המשוררת נתלית כביכול על שור (שיש לו עיני ציפור, לפי השיר) ומצפה להתעופף עמו. האין זאת רמיזה לשור הלבן (שהיה האל זיאוס בתחפושת), שנשא על גבו את הנערה היפה אירופה - מאסיה אל היבשת הקרויה על-שמה? ובבית השני - היא נתלית בציפור (בעלת עיניים של שור) וממתינה להתעופף עמה; האם נרמות בשיר זה האגדה על איקרוס שעף השמימה, או האגדה אודות העלמה אוראיתיה מאתונה שנישאה על כנפיו של בוריאס? בין אם כך הדבר ואם לא כך הוא - סופו של השיר, בו הציפור מנקרת את כובעה של המשוררת, מלמד על ניפוצה הכואב של האשליה שניתן בנקל להתעלות מעל המציאות וחיי השיגרה. על נושא התלות היא גם כותבת במפורש בשיר אחר ("ראה", עמ' 22): "הפל נאחו ותלוי בתוך ריח היום: הבשר תלוי בנשמה/ והנשמה תלוי באויר/ והאויר תלוי בשמים/ נאחו ברוח האור".

בצד הכמיהה אל החופש קיימים גם הכיסופים אל האור, כפי שכבר הכרנו בסיום השיר "ראה". כך בשיר "סוסה" (עמ' 33), מדמה המשוררת הריון של סוסה שחורה, ש"הזרת בתכמה" ודואה לשמיים להתחרות בכוכבים (כאן שוב חוזר מוטיב הנסיקה לשמיים), אלא שההריון מסתיים בנפל ורוד, והדהירה, כמו החוכמה, היא רחוקה "כמו האור". ובשיר ללא שם (בעמ' 17) היא מתארת את בואו של הבוקר, שבו השמיים נדהמים מן השמש ומאורו, שכמותו הם לא ראו, בהיותו גדול מן הים הגדול. ואור גדול זה הוא רחום ומחבק בגלימתו את הכל: "את הראוי ואת הלא ראוי לעינינו בלילה". גם בשני השירים שכותרתם "נגד החושך" (עמ' 72), היא מתייחסת אל האור, שהוא אמנם רק אור של נר, אך הוא נוגד את החושך שנוא-נפשה והשהיה בתוכו,

כמיהה לאור וגעגועים לאהבת-נעורים

לילה, בוקר, שירים ותרגומים, המוטל ברייסק הוצאת כרמל, ירושלים, תשס"א 2000

א ינני בטוח אם הכותרת לרשימה זו אמנם ממצה את תוכני שיריה של המוטל ברייסק בקובץ זה, שהוא הספר התשיעי שלה, ושבו מקובצים 38 שירים מקוריים בצוותא עם עשרה שירים מתורגמים מרוסית (תשעה של פושקין ואחד מאת אחמטובה) ושבעה שירים משל משוררים צרפתיים (ורלן, מלרמה ובודלר). אם נתייחס אך ורק לשירי המשוררת - הרי יש בתוכניהם שפע של נושאים: שירי אהבה, שירי משפחה וזוגיות, שירי אביב, שירים על נעורים, אמהות ואבהות ושירים על הודקנות. למרות מגוון נושאים אלה - נראה לי שרוב השירים קיים, אף אם הוא לעיתים סמוי, מעין מכנה משותף של כמיהה אל החופש והאור וגעגועים לאהבת הנעורים.

כדי לאשש הנחה זו, נתייחס אל שיר קצר בן שני בתים כמו "תלות" (עמ' 36). בשיר זה מתוודה המשוררת על היותה נתלית באחרים על-מנת להתעופף למרומים, כלומר: לצאת מחיי החולין ולנסוק מעלה אל כל הנכסף והנשגב. כמובן שנסיונות אלה עולים בתוהו והיא נותרת על קרקע המציאות מאוכזבת ואף מוכה. כדי לצאת ממצבה עליה להיות תלויה באחרים (בשיר זה, על הרך הדימוי, היא תלויה בבע"ח - בשור ובציפור). עצם התלות בוולת כדי להגשים, כביכול, את משאלת-הלב היא טראגית כשלעצמה. הרי התלות הפונקציונלית שלנו היא מיגבלה מכבדה ואף מייאשת, ואין לנו אלא להשלים עמה, שכן היא זהה לתופעות אחרות בטבע, שבהן כמעט כל דבר

י. י. 4 (א. י. 2001)

אָחַד מְאוּהָבֵי אֲנִי סוֹחֶרֶת וּמוֹכֶרֶת...", וכי בסופם של מעשי האהבה נקעה נפשה מהם, והיא, כתוצאה מכך, מבקשת להתפרע ולהשתולל ("רוֹצֵה אֲנִי לְדַקֵּד עַל מִסְמְרִים וּלְכַרְכֵּר עַל אֵשׁ, / לְצַעֵק, לְצוֹחַ וּלְצַבֵּט..."). וכך בא גם הדבר לידי ביטוי בשניים משלושת השירים הקצרים "אֶל הַגֶּבֶר" (עמ' 28). לקראת סיום הקובץ, לאחר שכתבה שירים על אודות האלוהות, השלום, האמהות, האבהות, הזוגיות ועוד, מקדישה המשוררת לתהליך ההודקנות תשעה שירים (עמ' 45-48). בשירים אלה היא מתארת את ההודקנות מנקודות מבט שונות ובעזרת דימויים מתחומים שונים, כמו

האקלים, הוואולוגיה, הבוטניקה, המוסיקה ועוד. לדעתה, העשורים האחרונים של החיים הם הרבה יותר דלילים ואיטיים "כִּמוֹ שִׁכְבוֹת הָאֲוִיר הַגְּבוּהוֹת / הַמְתַּקְרְבוֹת בְּהִלִּיכָה אֶל הַיָּרֵחַ". ובשיר "מְרוֹחַ", התשיעי במחזור זה, היא קובעת: "זְקֵנָה הִיא מְרוֹחַ / כִּמוֹ פּוּגָה שֶׁל קָדָה, לֹא צְפוּי, / בֵּין הַעֲכָשׁוֹ לְאֶתְרֵי-קָדָה. // זְקֵנָה הִיא לֵידָה / שֶׁל זְמַן רַךְ וְשָׁפוּי. //". "היבטים שונים על הזיקנה מובאים זה אחר זה. כך, למשל, ב"שיר של סיני זקן", שהוא בעל ארבעה טורים בלבד, הסיני מספר על היותו רוב שנותיו שרוי בסכסוך וריב עם חייו, ועתה משלמד בוקנתו להשלים עמם -

מתברר לו שעליו "להפריד איש לדרך" מחייו. המיעוט היחסי של השירים המקוריים שבקובץ הזה, לעומת ריבוי הנושאים המובאים בהם (פרט, כאמור, למחזור "שירי הודקנות") - מפריע לקורא. מעניין כי השירים של חמוטל בר-יוסף לא-שקולים ובלתי-מחורזים, בניגוד לשירים המתורגמים. האם כל זה הוא מקרי? כלומר, האם התרגומים הם פרי מקריות שהוצמדו לספר הזה, בלא כל זיקה לחטיבה המקורית? על כך יענה לעצמו כל קורא. עובדה זו מכבידה, לדעתי, על שטף הקריאה.

משה שפיר

